

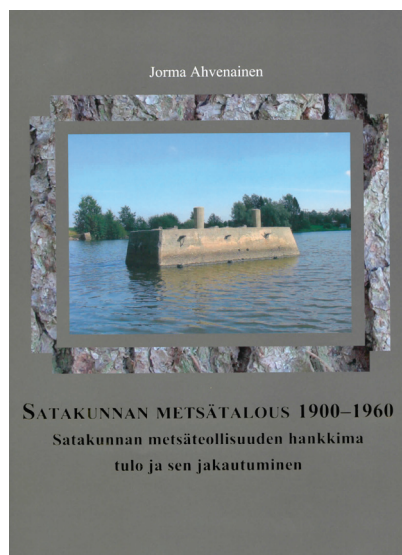
Jaana Laine

Metsätaloushistoriaa tarkkaavaiselle ja kärsivälliselle lukijalle

Jyväskylän yliopiston historian professori (emer.) Jorma Ahvenaisen laajan talous- ja metsähistoriallisen tuotannon uusin teos käsittelee Satakunnan metsäteollisuutta. Ahvenainen seuraa Satakunnan metsäteollisuuden kehitystä kuuden vuosikymmenen ajan ja osoittaa arkistoaineistoon perustuen, miten metsäteollisuuden tulot jakautuivat metsäteollisuuden ja maaseudun kesken. Teos sitoutuu osaksi Suomen taloushistorian peruskäsitystä, jonka mukaan maaseudun vaurastuminen oli seurausta metsäteollisuuden puunhankinnasta, sen maaseudulle tuomista puunmyynti- ja metsätyötuloista.

Jorma Ahvenaisen ottama tutkimustehtävä on haasteellinen, sillä metsäteollisuuden alueellisten tulovaihtelujen historiallinen selvittäminen ei ole yksinkertainen tehtävä. Tutkimus on vaatinut mittavaa arkistotyötä, metsätalouden historian vankkaa tuntemusta ja ripauksen hallittua tieteellistä mielikuvista. Asetetusta tehtävästä selviämistä on epäilemättä auttanut Jorma Ahvenaisen erittäin vankka metsähistorian tuntemus. Hänen tunnetuimmat metsähistorialliset teoksensa ovat käsitelleet Kymin osakeyhtiötä (1972), Kankaan paperitehdasta (1974), Suomen sahateollisuutta (1985), Paloheimo-sukua (1988), Enso-Gutzeit osakeyhtiötä (1992) ja suomalaisen metsäteollisuuden toimintaa Pohjois-Amerikassa (2006).

Tutkimuksen aluerajausta Ahvenainen perustelee Satakunnan metsätalouden sulkeutuneisuudella, jossa alueen metsäteollisuus käytti lähes kaiken maakunnan alueelta korjatun markkinapuun. Satakunnan alueen ulkopuolelta uitossa saadun puutavaran Ahvenainen pystyy rajaamaan tarkastelun ulkopuolelle. Ajallisesti tutkimuksen alkurajaus perustuu aiemman tutkimuksen kattavuuteen ja loppurajaus pääasiallisen kaukokuljetusmuodon, uiton, valta-aseman murtumiseen.

Jorma Ahvenainen. 2015. Satakunnan metsätalous 1900–1960. Satakunnan metsäteollisuuden hankkima tulo ja sen jakautuminen. Satakunta xxxi. Satakunnan historiallinen seura, Harjavalta.

Kaukokuljetuksen kirjon laajentuminen rautatie- ja autokuljetukseen rikkoo luontaisten uittovesistöjen rajat ja muuttaa alueellisen tarkastelun mahdollisuutta.

Tutkimuksen lähteenä Ahvenainen käyttää Satakunnan alueella toimineiden metsäteollisuusyritysten arkistojen (mm. A. Ahlström Osakeyhtiö, W. Rosenlew & Co ja Rauma Wood) lisäksi viranomaisarkistoja (mm. Satakunnan metsälautakunta ja Keskusmetsäseura Tapio). Näiden avulla hän muodostaa sarjat metsäteollisuuden Satakunnan alueelta ostamasta raakapuun määrästä, hinnoista ja hankintakustannuksista.

ta sekä teollisuuden tuotantokustannuksista, saamista myyntihinnoista ja taloudellisesta tuloksesta. Muodostamiensa sarjojen perusteella Ahvenainen osoittaa metsäteollisuuden toiminnan taloudellisia vaikutuksia ja esittää lukusarjat Satakunnan maaseudun asukkaiden saamista kantohinta- ja metsätyötuloista.

Harmillisesti Ahvenainen lopettaa tarkastelun tähän eikä hän vastaa klassikkokysymykseen paljonko on paljon. Ahvenaisen kirjan luettuaan tietää, paljonko Satakunnan maaseutu hyötyi metsäteollisuuden toiminnasta, mutta ei tiedä sen merkitystä maaseudun asukkaiden kokonaistaloudessa. Toisaalta tämä on ymmärrettävää. Tulonjakautumisen kattavampi tarkastelu olisi vaatinut uuden mittavan työponnistuksen ja uudenlaiseen arkistoaineistoon perehtymisen, mm. kirjanpitotilojen asiakirjat, joihin Ahvenainen lyhyesti viittaakin.

Kirja ei ole helppolukuinen eikä Ahvenainen juuri saattele lukijaa tekstin sisällä. Kirjan lukeminen edellyttää jatkuvaa tarkkaavaisuutta ja asiasisällön toistuvaa vertailua jo luettuihin sivuihin. Lukemista vaikeuttaa numerotietojen sijoittaminen tekstin sisään asetelmina. Laajoista asetelmista (jotka näyttävät taulukoilta) puuttuvat otsikot, usein myös yksikkötiedot ja lähteet. Valittu esitystapa edellyttää, että lukija huolellisesti etsii asetelman ympärillä olevasta tekstistä numerotietojen taustat. Selkeiden taulukoiden käyttö ja muutama havainnollistava kuvio olisivat helpottaneet tutkimustulosten omaksumista.

Entä miten Ahvenainen rakentaa tilastot, jotka selittävät metsäteollisuuden talousvaikutuksia? Tarkastelun lähtökohtana ovat Satakunnan alueen sahojen ja massa- ja paperitehtaiden vuosituotannot ja niistä saadut myyntitulot. Vuosituotannon perusteella Ahvenainen arvioi tarvittavat tukki- ja kuitupuumäärät, joista vähennetään Satakunnan ulkopuolelta ostetun puutavaran määrä (koska tavoitteena on nimenomaan tarkastella metsäteollisuuden talousvaikutuksia Satakunnan alueella). Puumäärän arvioimisessa Ahvenainen käytti keskeisenä lähdeaineistona myös uiton tilastoja. Määrän jälkeen Ahvenainen selvitti sahalle/tehtaalle saapuneen puun hinnan, josta hän määrittä kantohinnan ja hankintakustannusten osuudet. Erikseen tarkastellaan yritysten omista ja Metsähallituksen metsistä hankittua puutavaraa, koska niistä maaseudun asukkaille päätyy vain metsätyöstä saatavat tulot. Ahvenainen ei tässä yhteydessä ota kantaa Satakunnan alueen ulkopuolelta mahdollisesti saapuvan metsätyövoiman määrään.

Ahvenaisen kokoamien tilastojen mukaan tukki on ollut sahoille kallis raaka-aine: 1920-luvun lopulla tukin osuus valmiin sahatavaran myyntihinnasta oli noin 61 prosenttia ja 1950-luvulla jopa 85 prosenttia. Massa- ja paperiteollisuudessa maaseudun osuus metsäteollisuuden saamista myyntihinnasta oli noin puolet. Kokonaisuudessaan Ahvenaisen tarkastelu painottuu sahateollisuuteen, jonka merkitys Satakunnan taloudessa oli tarkastelujaksona suurempi kuin massa- ja paperiteollisuuden.

Saatujen tilastojen mukaan valtaosa metsäteollisuuden maaseudulle maksamasta rahavirrasta päätyi metsänomistajille. Vuosien 1925–1938 osalta maaseudun saamista tulosta keskimäärin 67 prosenttia oli kantorahatuloja ja 33 prosenttia työtuloja. Osuudet muuttuivat hieman 1950-luvulle tultaessa, jolla työtulojen osuus oli kasvanut noin 38 prosenttiin. Edellä oleva kuitenkin yksinkertaistaa asiaa liikaa, sillä se ei ilmennä määrien (puutavaramäärät, tehdyt työtunnit) eikä hintojen (kantohinta, työn hinta) muutoksia. Kirjassa Ahvenainen selittää yksityiskohtaisesti puutavaramäärien ja hintojen muutokset tarkasteltavana aikana.

Teoksen lopussa Ahvenainen pohtii, voisiko tutkimuksessa käytettyä menettelytapaa soveltaa muidenkin maakuntien tai alueiden tarkasteluun. Hän päätyy toteamaan, ettei historiantutkimuksen näkökulmasta Satakunnan kaltaista metsätaloudellisesti sulkeutunutta aluetta oikein ole. Kuitenkin metsätalouden ja -teollisuuden alueellisia talousvaikutuksia on mahdollista laskea, mikäli riittävästi arkistoaineistoa alueen metsätaloudesta ja metsäteollisuuden toiminnasta on säilynyt. Tällä hän viittaa mm. kuntien, metsälautakuntien, Metsähallituksen ja metsäteollisuusyhtiöiden tuottamiin aineistoihin. Ahvenainen itse kohtasi arkistoaineistojen puutteellisuuden mm. Metsähallituksen kohdalla, jonka tilimateriaali vuosilta 1927–1951 on hävitetty.

Satakunnan metsätalous 1900–1960 on arkistoaineistojen pohjalta kirjoitettu perusteos, joka määrittää jatkotutkimuksissa tarvittavia tietoja (metsäteollisuuden tulot sekä tulojen jakautuminen), mutta ei analysoi tulojen yhteiskuntahistoriallista merkitystä tai vaikuttavuutta. Tämä työ jää siten seuraavien tutkimusten selvitettäväksi, mihin Ahvenaisen teos tarjoaa luotettavaa pohja-aineistoa.

■ Jaana Laine, Metlan historian kirjoittaja, Luke, Vantaa
Sähköposti: jaana.laine@luke.fi